

GySär

2002:02

Gymnasiesärskolans individuella program

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

1041059189

*Kursplaner och kommentarer
Kurs- och ämnesregister*

GySär 2002

**TILLHÖR REFERENSBIBLIOTEKET
UTLÅNAS EJ**

Läroplan
1136

Skolverket

Pedagogiska biblioteket

Läroplan 1136

Ex. 1

Reviderad läroplan

Gymnasiesärskolans individuella program

Kursplaner och kommentarer
Kurs- och ämnesregister

Matematik 33
Mat och boende 34
Natur och miljö 36
Samhällsorientering 38
Svenska 40

Betyg och bedömning 42

Kursregister 43

Ämnesregister 45

Inledning

Skolverket har till uppgift att regelbundet granska och revidera alla kursplaner. De första kursplanerna för individuella programmet trädde i kraft 1995. Utifrån de erfarenheter som vunnits sedan dess har kursplanerna förnyats och bättre anpassats till gymnasiesärskolans behov.

I detta programhäfte för gymnasiesärskolans individuella program finns kursplanerna för verksamhetsutbildning och yrkesutbildning. Dessa texter är bindande föreskrifter. Kursplanerna för individuella programmet har utarbetats samtidigt som motsvarande arbete pågått för utbildningsskolan, grundskolan och gymnasiesärskolans nationella program. Det finns därför vissa gemensamma drag i kursplanerna för de olika skolformerna och verksamhetsformerna.

I en inledande text förklaras huvuddragen i det system för målstyrning av skolan som gäller för alla skolformer. I programhäftet finns också inledande kommentarer om individuella programmet, om verksamhetsutbildningen och om yrkesutbildningen. I dessa kommentarer refereras till vissa aktuella bestämmelser i gymnasiesärskoleförordningen.

I ett särskilt avsnitt finns de bestämmelser som gäller för betygsättning och bedömning på gymnasiesärskolans individuella program.

Slutligen finns en förteckning över samtliga kursplaner som Skolverket fastställt för gymnasiesärskolans nationella och specialutformade program.

Målstyrning

Nationella styrdokument

Skolans kunskapsuppdrag kommer till uttryck i skollag, läroplaner, program mål, kursplaner och betygskriterier. Dessa styrdokument utgör en helhet och skall läsas tillsammans. Kursplanernas mål skall läsas mot bakgrund av läroplan och program mål och de kunskapskvaliteter som beskrivs i betygskriterierna återfinns i kursplanernas mål. Styrdokumentet fyller vart och ett för sig en funktion. Tillsammans uttrycker de också en gemensam syn på program och ämnen. Denna grundsyn skall komma till uttryck i undervisningen. Skolan skall också arbeta i enlighet med de grundläggande värden som finns uttryckta i barnkonventionen, Salamancadeklarationen och andra internationella överenskommelser.

De nationella styrdokumentet är bindande föreskrifter som måste följas.

- *Skollagen* är stiftad av riksdagen och innehåller de grundläggande bestämmelserna om utbildningen i alla skolformer och anger också övergripande mål och riktlinjer för utbildningen.
- *Läroplanen* fastställs av regeringen och anger skolans värdegrund och grundläggande riktlinjer och mål. Läroplanen är uppdelad i olika huvudområden, t.ex. kunskaper och elevernas ansvar och inflytande. För vart och ett av dessa huvudområden anger läroplanen mål samt riktlinjer för arbetet.
- *Programmål* för varje nationellt program fastställs också av regeringen och ger en sammanfattande beskrivning av programmet och förklarar hur detta program skiljer sig från andra. Program målet är utgångspunkt för planeringen av utbildningen i sin helhet och för planeringen av undervisningen i de enskilda kurserna.
- *Kursplanerna* fastställs av Skolverket och konkretiserar läroplan och program mål samt anger målen för utbildningen i varje enskilt ämne. Kursplanen anger vilka mål utbildningen skall sträva mot. För alla kurser på nationella program finns dessutom preciserat de mål som varje elev skall ha uppnått efter avslutad kurs. Samtliga mål är avsedda att anpassas till lokala villkor. Målen är vida och

skall inte sätta någon gräns för elevens kunskapsutveckling. Allt för detaljerade mål skulle minska utrymmet för lärarna att fatta beslut både när det gäller undervisningens utformning och bedömningen av elevernas kunskaper. Ansvaret för att organisera och genomföra arbetet, t.ex. val av stoff och arbetsmetoder faller på lärare och elever. De lokala förutsättningarna har stor betydelse för hur kunskapsmålen konkretiseras och tillämpas.

- *Betygskriterierna* fastställs av Skolverket och anger kännetecknen på de kunskapskvaliteter som skall bedömas för de två betygsstegen G och VG. Det betyg eleven får skall avspegla hur väl eleven har tillägnat sig och utvecklat dessa kvaliteter, men också bredden på elevens kunskaper. Betygskriterierna skall läsas tillsammans med Mål att sträva mot och Mål att uppnå. I det lokala översättningsarbetet skall man ta hänsyn till det stoff och de arbetssätt som förekommer på den enskilda skolan.

Lokala styrdokument

De styrdokument som skall finnas på den lokala nivån är skolplanen, den lokala arbetsplanen och den individuella studieplanen.

- *Skolplanen* konkretiserar statens uppdrag till kommunen att sköta de obligatoriska och frivilliga skolorna. Kommunen bestämmer i skolplanen vilka resurser som skall användas, hur skolan skall organiseras, hur lokalerna skall se ut, vilken personal som skall finnas och också andra villkor som är avgörande för arbetet så att målen kan nås. Kommunen skall i skolplanen visa hur verksamheten skall utvecklas och förändras på kort och lång sikt och hur målen i de nationella måldokumenterna skall uppnås i just den kommunen. Kommunen skall också kontinuerligt följa upp och utvärdera skolplanen.
- *Den lokala arbetsplanen* visar hur den enskilda skolan vill organisera sin verksamhet, reflektera över den, utvärdera den och förändra den. Den skall visa hur mål i de nationella styrdokumenterna liksom mål i den kommunala skolplanen skall uppnås. En lokal arbetsplan skall vara ett levande styrdokument som kontinuerligt följs upp och utvärderas. Rektor ansvarar för att en lokal arbetsplan upprättas.
- *Individuell studieplan* skall upprättas för varje elev. I den skall det stå vilket program och vilka kurser eleven valt. Den individuella studieplanen skall kontinuerligt följas upp.

Vad innebär individuellt program i gymnasiesärskolan?

I gymnasiesärskolan finns ett antal fyraåriga nationella program. Därutöver finns specialutformade program och individuella program. I propositionen om en ny läroplan (1992/93:250) beskrivs gymnasiesärskolans individuella program så här:

Ungdomar som inte kan eller vill delta i nationella program skall erbjudas utbildning på *individuella program*. Sådana program är avsedda för en del av de elever som idag får yrkesträning och verksamhetsträning. Ett annat syfte med ett individuellt program är att förbereda eleven för att fortsätta på ett nationellt eller specialutformat program. Ytterligare ett syfte är att ge en mer begränsad utbildning, som t.ex. omfattar endast vissa ämnen eller sådana delar av ämnen, som eleven kan tillgodogöra sig. Oavsett vilket slag av utbildning eleven skall gå, är det viktigt att en *individuell studieplan* upprättas för varje elev.

I gymnasiesärskoleförordningen definieras individuella program i 5 kap. 5 § på detta sätt:

Ett individuellt program kan

1. syfta till att stimulera eleven att senare gå över på ett nationellt program eller ett specialutformat program,
2. ge eleven yrkesträning,
3. ge eleven verksamhetsträning, eller
4. möta speciella behov hos eleven.

För verksamhetsträning och yrkesträning finns särskilda kursplaner utarbetade. I övriga fall, när det gäller att stimulera en elev att senare gå över på nationellt program eller att möta särskilda behov hos eleven, måste skolan finna den kombination av kurser som passar eleven bäst. I dessa fall finns inga regler vare sig för utbildningens längd, antal kurser eller kursernas innehåll. Den enskilde elevens rätt till en fyraårig utbildning på minst 3 600 timmar gäller under alla omständigheter. I praktiken innebär detta att en elev som gått ett år på indi-

viduellt program för att förbereda för ett nationellt, kan få en femårig studiegång. När man väl är intagen på en studieväg har man rätt att fullfölja utbildningen där.

För att förbereda en elev för nationellt program måste man kanske ibland komplettera kunskaper som egentligen ligger på grundsnivå. Detta kan man göra antingen genom att låna grundskolans kursplaner eller att lokalt formulera kurser på lämplig nivå.

Att möta speciella behov hos eleven är en mycket öppen formulering, som gör det möjligt att anordna vilken som helst undervisning som ryms inom gymnasieskolas generella ramar. Det betyder att det kan vara mycket skiftande behov hos eleven som man vill försöka tillgodose.

En anledning att man väljer att låta eleven gå ett individuellt program skulle kunna vara en mycket ojämn begåvningsprofil. Eleven klarar kanske yrkeskurserna på ett nationellt program, men inte alla kärnämnen. I det fallet kan det vara en lösning att i stället för vissa kärnämnen läsa motsvarande ämnen enligt yrkesträningens kursplaner. I vissa yrkesämnen klarar kanske eleven att ta in någon kurs från gymnasieskolas program. Alla kombinationer av kurser är möjliga inom det individuella programmets ram.

Det individuella programmet är alltså möjligheternas program och begränsningarna är få. Möjligheterna att skapa en innehållsrik, varierad och intresseväckande undervisning med hänsyn tagen till nivå, behov och förutsättningar är mycket stora.

Att förbereda för vuxenlivet

Det individuella programmet skall utformas så att det uppfyller skolans och läroplanens målsättning att "gymnasieskolan skall utifrån varje elevs förutsättningar fördjupa och utveckla elevernas kunskaper som en förberedelse för ett meningsfullt vuxenliv i arbetet, boende och fritid".

Att skolan skall lära för livet måste vara ledstjärnan. Alla ämnen har en viktig roll när det gäller att förbereda för vuxenlivet. Ett berikat vuxenliv, inte skolframgång, är det yttersta målet för individuella programmets ämnen.

Kursplanerna ger tillfälle att ställa eleverna inför uppgifter från vardagslivet, som kan lösas med hjälp av kunskaper som skolan har givit. Även om skolan arbetar aktivt utifrån praktiska problem i vardagen, kommer eleverna i sitt vuxenliv att möta situationer som är nya för dem. Skolan bör därför förse eleverna med modeller för var och hur man kan söka hjälp och råd.

Ett viktigt område när det gäller vuxenblivandet är sådant som rör livsstilsfrågor och elevernas relationer till andra människor. Utbildningen bör ge eleverna tillfälle att utifrån sin egen vardag ta upp frå-

gor om t.ex. mobbning, sex och samlevnad, droger, olika kulturmönster och likheter och skillnader mellan kvinnor och män. De olika kursplanerna ger många möjligheter att behandla elevernas egna tankar och erfarenheter av dessa frågor. Eleverna får därigenom tillfälle att ge en bild av sig själva också inför andra.

Individuella undervisningsplaner

För att kunna anpassa undervisningen till varje enskild elev krävs en ingående bedömning av elevens alla förutsättningar och behov. Kartläggningen av elevens önskemål om kurser sker bäst i samverkan med elev och föräldrar. Tidigare praoomdomen kan vara en bra vägledning och ligga till grund för diskussionerna. Utifrån utvecklingssamtalen utformas elevens individuella undervisningsplan som i sin tur ligger som grund för lärarlagets val av stoff, arbetssätt och material.

Undervisning är en process som kräver ständig utvärdering, prövning och förnyelse med elevens rätt till en allsidig utveckling som övergripande mål. Ju mindre konkreta krav eleven själv kan ställa desto större ansvar och lyhördhet krävs av arbetslaget. Utvärdering sker i samverkan med eleven och föräldrarna om eleven är omyndig. Utvärdering bör ske ofta och regelbundet för att ge svar på om utveckling sker på det sätt som förväntas.

Lokala kurser

Om elevernas och skolans behov av kurser inte kan tillgodoses genom de nationellt fastställda kursplanerna kan man lokalt fastställa egna. En lokal kurs skall ge kunskaper i ett eller flera ämnen inom ett bestämt kunskapsområde. Styrelsen för utbildningen får besluta att inrätta lokala kurser.

Praktik

Inskolning genom besök och prao är naturligt när eleverna går från obligatoriska särskolan till gymnasiesärskola. På liknande sätt är praktik på blivande arbetsplatser av stort värde för eleverna innan de lämnar gymnasiesärskolan.

En del elever kan ha flera olika praktikplatser under sina studieår. För andra elever är en enda praktikplats att föredra. För att göra sig själva rättvisa och få bästa tänkbara start i arbetslivet behöver vissa elever få möjlighet att under längre tid anpassa sig och uppleva trygghet.

Rektor fattar beslut om praktikens omfattning och förläggning utifrån elevens behov.

Verksamhetsträning

I gymnasiesärskoleförordningen står det om verksamhetsträning i 5 kap. 7 §:

För elever som får verksamhetsträning skall, om rektorn bedömer att eleven kan klara av det, utbildningen omfatta kommunikation och socialt samspel, verklighetsuppfattning och omvärldskunskap, estetisk verksamhet, idrott och hälsa samt vardagsaktiviteter. Vidare bör praktik förekomma om det är till gagn för eleven.

För verksamhetsträning, inom gymnasiesärskolans individuella program finns fem kursplaner: kommunikation och socialt samspel, verklighetsuppfattning och omvärldskunskap, idrott och hälsa, estetisk verksamhet samt vardagsaktiviteter. Kursplanerna anger ett övergripande syfte och beskriver karaktär och uppbyggnad samt anger mål att sträva mot för varje undervisningsområde. Några mål att uppnå för den enskilde eleven finns inte i kursplanerna.

Någon timplan för verksamhetsträningen finns inte fastställd. Elevens rätt att få en fyraårig utbildning på minst 3 600 timmar gäller som för gymnasiesärskolan i övrigt.

När man utifrån undervisningsområden och elevernas individuella undervisningsplaner planerar aktiviteter blir det naturligt att inslag från flera olika undervisningsområden ingår och bildar en helhet. Viktigt är att eleven upplever kontinuitet i undervisningen. Att aktiviteter, övningar, lokaler, personer återkommer regelbundet är viktigt för att eleven ska få möjlighet att känna igen sig och få uppleva trygghet. Trygghet och samspel är grundförutsättningarna för fortsatt inlärning och utveckling.

De elever som erbjuds undervisning inom verksamhetsträning är ungdomar med låg utvecklingsnivå. Därför är det extra viktigt att personal har kunskaper, engagemang, inlevelse och förmåga att skapa kontakt, dialog, trygghet. Allt detta är nödvändigt för att eleverna ska känna sig omtyckta, uppleva ett egenvärde och känna sig motiverade att aktivt efter förmåga delta i övningar och aktiviteter.

Trots att elever i verksamhetsträning ofta har fler mycket specifika individuella behov än övriga elever i gymnasiesärskolan, är grupptillhörighet och gruppaktiviteter viktiga både i undervisningen och på raster. På så sätt kommer undervisningsområdet kommunikation och

socialt samspel in på ett naturligt sätt i de flesta aktiviteter. Eleven tränar samspel, uppmuntras att kommunicera och får hjälp att finna sin egen roll. Detta är nödvändigt bl.a. med tanke på framtida boende och arbete.

Oavsett begåvningsmässiga förutsättningar och eventuella tilläggs-handikapp, är eleverna i verksamhetsträning tonåringar på väg mot vuxenlivet och har, trots låg utvecklingsnivå, helt andra erfarenheter än ett förskolebarn och måste bemötas därefter. Detta faktum är en viktig del vid all planering, val av aktiviteter, förhållningssätt, material m.m., eftersom undervisningen bör knyta an till elevernas egna erfarenheter.

Trots att undervisningsområdena ger mycket stora möjligheter till val av stoff för en individanpassad undervisning, behöver vissa elever ibland något ytterligare moment, eftersom elevernas behov och förutsättningar är så varierande. Där kan yrkesträningens kursutbud ge eleven ytterligare möjligheter. Att utifrån intresse och fallenhet få undervisning i någon valbar kurs och delta på sina egna villkor kan vara mycket positivt och berikande för eleven.

Det är arbetslagets uppgift att ha en stor flexibilitet, eliminera svårigheterna och se möjligheterna.

Kursplaner

Estetisk verksamhet 14

Idrott och hälsa 16

Kommunikation och socialt samspel 17

Vardagsaktiviteter 19

Verklighetsuppfattning och omvärldskunskap 21

■ Estetisk verksamhet

Kurskod: ESV1194

Ämnesområdets syfte

Det estetiska ämnesområdet syftar till att tillvarata och vidareutveckla elevens tidigare erfarenheter av att skapa, gestalta och uttrycka sig på olika sätt och i olika material både individuellt och i grupp. De estetiska värden och traditioner som skolan förmedlar i utbildningen ger möjlighet till igenkännande och förankring i kulturen. Därigenom kan tolerans och förståelse främjas så att samverkan och integration i samhället underlättas. Ämnesområdet syftar även till att stimulera eleven att ta tillvara samhällets kulturella utbud för att ge upplevelser som berör och berikar fritid och vuxenliv.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning inom ämnesområdet estetisk verksamhet sträva efter att eleven

- fördjupar förmågan att använda någon estetisk uttrycksform
- fördjupar förmågan att kommunicera med hjälp av olika estetiska uttrycksmedel
- fördjupar förmågan till socialt samspel och samarbete genom att delta i olika skapande aktiviteter
- fördjupar förståelsen för såväl egna som andra människors känslor och reaktioner
- fördjupar förmågan att betrakta och tolka olika estetiska uttrycksmedel
- vidareutvecklar förmågan att uppfatta begrepp rörande olika materials färg, form, struktur, konsistens och användningsområden
- fördjupar känslan och förståelsen av kulturella och estetiska värden
- får erfarenhet av samhällets kulturella utbud.

Ämnesområdets karaktär och uppbyggnad

Människan har i alla tider och kulturer använt olika estetiska uttryck för att berätta om sin inre och yttre verklighet. Inom det estetiska ämnesområdet finns möjlighet att väcka lust och nyfikenhet samt ta vara på elevens fantasi för att stimulera vilja och förmåga att kommunicera. Estetisk verksamhet tillhandahåller många olika redskap där eleven, oavsett begåvningsnivå eller funktionshinder, ges möjligheter att såväl berätta och uttrycka sig som att ta emot andra människors uttryck. Inom ämnesområdet finns ett gränsöverskridande språk obe-

roende av såväl tid och kultur som individuella olikheter. Ämnesområdets variationsrikedom ger eleven många olika möjligheter att utveckla självkännet och förståelse av egna och andras reaktioner. Ämnesområdet ger också möjlighet att lyssna, se, känna på och reflektera över miljöns utformning och betydelse för trivsel och arbetslust.

För att eleverna skall utvecklas till självständiga individer, som kan göra egna val och påverka sin livssituation, behöver de ha en positiv självbild och en god självkänsla. På olika nivåer och med olika medel kan erfarenheter och abstrakta företeelser göras synliga, så att förmågan att uppfatta begrepp underlättas. När kunskap förankras i praktiskt arbete vidgas förståelsen av omvärlden och förutsättningarna för att generalisera kunskap ökar.

I skapande aktiviteter finns stora möjligheter att arbeta ämnesövergripande. Utbildningen ger utrymme för elevernas aktiva val av uttrycksform. Alla sinnen används och hjälper eleverna så att gamla och nya erfarenheter kan bearbetas. När de, oberoende av funktionsnivå, får många varierande upplevelser och sinnesintryck stimuleras deras egna aktiviteter och förutsättningar för lärande och utveckling ökar. Grundläggande områden inom verksamheten är bild och form, musik, dans samt drama.

■ **Idrott och hälsa**

Kurskod: IDH1194

Ämnesområdets syfte

Ämnesområdet idrott och hälsa syftar till att utveckla elevens kroppsuppfattning, motorik, kondition och styrka. Det syftar även till goda hygien-, hälso- och matvanor. Ett grundläggande syfte med ämnet är att eleven stimuleras att delta i olika aktiviteter på sina villkor samt att utveckla samarbetsförmåga, respekt och förståelse för andra. Genom egna erfarenheter i ämnet stimuleras elevernas lust till fysisk aktivitet. Undervisningen syftar till att eleverna skall finna olika sätt att bedriva individuellt anpassad fysisk träning samt till att utveckla och stärka den egna hälsan såväl under skoltiden som senare i vuxenlivet.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i ämnet idrott och hälsa sträva efter att eleven

- utvecklar sin styrka, rörlighet och kondition
- utvecklar ett bestående intresse för fysisk aktivitet och för friluftsliv
- utvecklar sig genom rörelse, fantasi, känslor och gemenskap
- utvecklar goda kost- och hygienvanor
- blir bekant med olika former av idrottsaktiviteter
- vidareutvecklar grovmotoriska grundformer.

Ämnesområdets karaktär och uppbyggnad

Ämnesområdet idrott och hälsa är en helhet och innefattar fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande som kan leda till högre livskvalitet. Alla elever undervisas utifrån sina förutsättningar. Genom idrottsövningar påverkas koordination och kondition. Genom aktiviteterna blir eleverna medvetna om den egna kroppen och motoriken. Detta ger en positiv självbild. Genom rörelseträning utvecklar eleverna sin kroppsuppfattning. Kunskaper om kost, motion och ergonomi samt om drogers och dopingpreparats påverkan på kroppen är en viktig del av ämnet. Detta ger förståelse av livsstilens betydelse för hälsan. Inom ämnesområdet finns möjlighet att utöva friluftsliv med positiva naturupplevelser. Genom dans, bollspel, rytmikövningar och sällskapslekar övas en känsla för gemenskap och för kamratskap.

■ Kommunikation och socialt samspel

Kurskod: KOSP1194

Ämnesområdets syfte

Ämnesområdet kommunikation och socialt samspel syftar till att ge eleverna kognitiva redskap för förståelse och tolkning av omvärlden samt för bearbetning av emotionella problem, kreativitet och fantasi. I utbildningen betonas särskilt socialt samspel och att eleverna utvecklar sin förmåga att kommunicera med hjälp av olika språkliga redskap och personligt anpassade hjälpmedel. Därigenom stärks deras identitetsutveckling och självförtroende. Språklig kompetens har stor betydelse för den fortsatta verksamheten i vuxenlivet och för delaktighet i samhället.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning inom ämnesområdet kommunikation och socialt samspel sträva efter att eleven

- fördjupar sin kommunikationsförmåga och stärker sin vilja att kommunicera
- fördjupar sin tilltro till den egna förmågan att påverka och att förstå andra
- fördjupar sin förmåga att samspela med andra
- fördjupar sin förmåga att i dialog med andra uttrycka tankar och känslor samt att reflektera och värdera
- utvecklar redskap för tänkande, lärande, kontakt och påverkan genom verbal och icke-verbal kommunikation
- fördjupar sin fantasi och lust att skapa med hjälp av språket, individuellt och i samarbete med andra
- befäster en språklig säkerhet i tal eller alternativ till tal för att vilja, kunna och våga uttrycka sig i flera olika sociala sammanhang
- använder individuella kommunikationshjälpmedel
- fördjupar sin förmåga att skriva med eller utan hjälpmedel
- fördjupar sin förmåga att läsa, förstå, tolka och uppleva texter av olika slag.

Ämnesområdets karaktär och uppbyggnad

Samspel med andra människor är centralt för den kommunikativa och språkliga utvecklingen och är en livslång process. Kommunikationen är beroende av den miljö den förekommer i. Kulturella upplevelser genom litteratur, musik, film, teater och museibesök kan ge

ökad språkförståelse och fördjupa insikten om socialt samspel. Ämnesområdet ger möjligheter att samverka med andra ämnesområden. Därigenom kan eleverna utveckla sin språkfärdighet för att erövra förståelse av hur man använder språket såväl i den nuvarande miljön som i kommande miljöer i vuxenlivet. Ämnesområdet behandlar såväl innehåll som användning och form, det vill säga vad man kommunicerar, varför man kommunicerar samt de redskap som används i kommunikation. Eleverna kan med hjälp av språket tillägna sig nya begrepp, se sammanhang, tänka logiskt, granska, reflektera och generalisera sin kunskap. Genom ämnesområdet kommunikation och socialt samspel kan eleverna få erfara tillfredsställelsen av att kunna uttrycka sig, bli förstådda och förstå andra samt uppleva den glädje som gemenskapen med andra människor ger.

■ Vardagsaktiviteter

Kurskod: VARD1194

Ämnesområdets syfte

Ämnesområdets syfte är att utveckla förmågan att så självständigt som möjligt klara personlig hygien och egna måltider vilket också innebär att vara delaktig i enkel matlagning, bakning, tvätt och städning. I ämnesområdet ingår att utveckla förmågan att ta initiativ, planera och genomföra vardagliga sysslor. Ett syfte är även att utveckla personliga intressen för att kunna delta i fritidsaktiviteter som berikar vuxenlivet. Utbildningen syftar också till att utveckla elevernas känsla för sin egen och andras integritet samt syftar till att ge kunskap om sex och samlevnad.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning inom ämnesområdet vardagsaktiviteter sträva efter att eleven

- utvecklar sin förmåga att sköta sin personliga hygien
- utvecklar sin förmåga att självständigt kunna tillreda enkla måltider
- utvecklar sin förmåga att samarbeta i de vardagliga sysslorna
- utvecklar förmågan att använda redskap och utrustning i hushållet på ett funktionellt och säkert sätt
- utvecklar sin förmåga att hantera pengar och göra egna inköp
- fördjupar sin förståelse av sambandet mellan mat, hygien och hälsa
- utvecklar sin förmåga att granska och värdera information och reklam
- utvecklar sin förmåga att skapa och upprätthålla kamrat- och kärleksrelationer
- får erfarenhet av olika fritidsaktiviteter
- fördjupar sin kunskap om olika kulturer och traditioner som har betydelse för vardagslivet.

Ämnesområdets karaktär och uppbyggnad

Ämnesområdet vardagsaktiviteter handlar om social gemenskap, mat och måltider, hygien samt boendefrågor. Här ges också möjlighet att tydliggöra sambanden mellan kost och hälsa. Ämnesområdet är till sin karaktär praktiskt inriktat. Genom att vara delaktig i det praktiska arbetet med vardagsysslor får eleverna erfarenheter som är inriktade mot att klara sitt vuxenliv på ett så självständigt sätt som möjligt. Var-

dagsmiljö är ett vidare begrepp än skolmiljö och ämnesområdet skall därför ge erfarenhet av vistelse i olika miljöer och tillfälle att prova olika färd sätt. Ämnesområdet ger även erfarenhet av olika fritidsaktiviteter som ger förutsättningar för ett bestående fritidsintresse. Inom ämnesområdet finns många olika arbetsuppgifter där förståelsen av kognitiva begrepp kan utvecklas. Här ges möjlighet att kommunicera på olika sätt liksom att använda sin kunskap om tid, rum, orsak och verkan. Ämnesområdet innehåller även estetiska inslag och ger tillfälle till samarbete och lustfyllda aktiviteter samt upplevelser av glädje och gemenskap. Kunskap om sex och samlevnadsfrågor hör också till ämnesområdet.

■ Verklighetsuppfattning och omvärldskunskap

Kurskod: VOK1194

Ämnesområdets syfte

Ämnesområdet verklighetsuppfattning och omvärldskunskap syftar till att utveckla strategier för att ge kunskap om omvärlden och hantera tillvaron. Kunskap och erfarenheter från olika miljöer och sammanhang skapar förutsättningar för att utvecklas till en självständig individ som kan vara delaktig i samhället.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning inom ämnesområdet verklighetsuppfattning och omvärldskunskap sträva efter att eleven

- fördjupar sin förmåga att jämföra, reflektera, värdera och välja
- fördjupar sin förståelse av konsekvenser av egna och andras handlingar
- fördjupar sin förmåga att strukturera händelser och skeenden i tid och rum utifrån egna erfarenheter och i samspel med andra
- utvecklar förmågan att påverka sin situation
- tillägnar sig strategier för att söka kunskap
- vidareutvecklar sina relationer i skolan, på fritiden och i hemmet
- fördjupar sin förmåga att använda sina kunskaper i olika situationer
- vidareutvecklar sin förmåga att använda begåvningshjälpmedel och andra tekniska hjälpmedel.

Ämnesområdets karaktär och uppbyggnad

Uppfattningen av verkligheten är individuell och föränderlig beroende på samspelet mellan inre förutsättningar och yttre stimulans. Verklighetsuppfattning och omvärldskunskap kan utvecklas i alla situationer, i alla miljöer och under hela livet. Kunskaperna skall kunna generaliseras från en situation till en annan och kunna användas i olika miljöer. Därför är det viktigt att omvärlden upplevs genom egna aktiviteter som ger olika upplevelser och erfarenheter.

Kön, social bakgrund, etnicitet och funktionshinder är förhållanden som färgar vår uppfattning om verkligheten. Kännedom om viktiga historiska händelser och geografiska begrepp ingår i ämnesområdet liksom elementära kunskaper om kretsloppstänkande och miljöfrågor. Erfarenhet av arbete med informationsteknik kan fortlöpande öka omvärldskunskapen.

Ämnesområdet verklighetsuppfattning och omvärldskunskap stär-

ker elevens rums-, tids-, kvalitets-, kvantitets- och orsaksuppfattning. Dessa aspekter samverkar och grundlägger elevens uppfattning av såväl närmiljön som av omvärlden.

Yrkesträning

Om yrkesträning sägs i gymnasiesärskoleförordningen 5 kap. 6 §:

För de elever som får yrkesträning skall, om rektor bedömer att eleven kan klara av det, utbildningen omfatta ämnena svenska, matematik, samhällsorientering, idrott och hälsa och estetisk verksamhet samt yrkesträning och praktik.

För yrkesträningen finns det en timplan som är fastställd av regeringen, bilaga till gymnasiesärskoleförordningen. Timplanen får överskridas och underskridas beroende på hur mycket undervisning eleverna behöver för att uppnå målen i kursplanerna.

Undervisningstid i timmar om 60 minuter

Ämnen:

Svenska	200
Matematik	150
Samhällsorientering	170
Idrott och hälsa	280
Estetisk verksamhet	70
Yrkesträning och praktik	2 730
Totalt	3 600

Kurser i yrkesträningen

För yrkesträningen har följande nationella kursplaner fastställts.

Gemensamma ämnen

Kurs	Kurskod
Estetisk verksamhet	ESV1190
Idrott och hälsa	IDH1190
Matematik	MA1190
Samhällsorientering	SHOR1190
Svenska	SV1190

Valbara kurser

Kurs	Kurskod
Datorkunskap	DAKU1190
Engelska	EN1190
Estetiskt skapande	ESKA1190
Mat och boende	MOBE1190
Natur och miljö	NAMJ1190

Kursplanerna för de fem gemensamma ämnena anger syftet med kursen, ämnets karaktär och uppbyggnad samt mål att sträva mot. Mål att uppnå för den enskilde eleven finns inte i kursplanen. Tillsammans ger de gemensamma kurserna en god förberedelse för vuxenlivet.

De valbara kurserna har reducerats kraftigt till antalet jämfört med tidigare. De tidigare 32 valbara kurserna har arbetats ihop till tre mycket omfattande kurser, som rymmer valbarhet inom sin ram. De tre nya kurserna är Estetiskt skapande, Mat och boende samt Natur och miljö. Var och en av dessa tre kurser har en gemensam del som utgör en bottenplatta för det fortsatta arbetet. Denna bottenplatta ligger till grund för en eller flera fördjupningar inom kursen. Två elever kan alltså läsa enligt samma kursplan men arbeta med helt olika inriktningar inom kursens ram. Sådana kursplaner som integrerar stora kunskapsområden och tillåter variation svarar bättre till gymnasiesärskolans sätt att arbeta. Varje elev kan läsa en, två eller alla tre av de nya kurserna.

Engelska och Datorkunskap har tillkommit som nya valbara kurser, för att ge måttligt utvecklingsstörda tillträde till områden som är självklara för alla andra medborgare i samhället.

Textmässigt är de valbara kursplanerna mer omfattande än de tidigare. Liksom de gemensamma kurserna innehåller de ämnets syfte, mål att sträva mot samt karaktär och uppbyggnad. Mål att uppnå för varje elev finns inte i kursplanerna. Sådana mål bör formuleras för varje elev.

Det finns fortfarande en anknytning mellan yrkesträningens kursplaner och de nationella programmets. Den elev som vill gå längre inom ett område kan välja bland programkursplanerna. Därför finns det en förteckning över alla nationella kurser i detta programhäfte.

Kursplaner

Datorkunskap 26

Engelska 27

Estetiskt skapande 28

Estetisk verksamhet 31

Idrott och hälsa 32

Matematik 33

Mat och boende 34

Natur och miljö 36

Samhällsorientering 38

Svenska 40

■ **Kurs:** Datorkunskap

Kurskod: DAKU1190

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet datorkunskap syftar till att utveckla elevernas förmåga att använda programvaror och datorutrustning för olika typer av arbetsuppgifter. Ämnet syftar även till att utveckla förmågan att använda IT som hjälpmedel för kunskapssökande och att ge kunskaper om hur datorer används i arbets- och vuxenliv.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i datorkunskap sträva efter att eleven

- utvecklar sin förmåga att använda textbehandling och bildhantering i samband med olika slags arbetsuppgifter
- utvecklar sin förmåga att söka information på internet och intranet
- utvecklar sin förmåga att kommunicera med hjälp av e-post och använda olika tjänster på internet och intranet.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Användningen av datorer har ökat mycket snabbt inom de flesta områden. Datoranvändningen har förändrat och skapat nya arbetsmetoder och yrken. Yrkesroller och gränser mellan yrken och yrkeskompetenser förändras kontinuerligt på grund av datorteknikens utveckling. Det är i dag en fördel att känna till utrustning, programvaror och datorteknikens olika användningsområden för att delta i arbets- och samhällsliv.

Ämnet datorkunskap ger grundläggande kunskaper i informationssökning och kommunikation med hjälp av e-post. Det ger även tillfälle att använda datorn inom olika områden och att arbeta med textbehandling och bildhantering. Kunskap om arbetsmiljö både vad gäller säkerhet och ergonomi samt orientering om underhåll av datorutrustning ingår också i ämnet.

Möjligheter finns att knyta ämnet till elevens intresse- eller studieinriktning. Kassaregistrering kan exempelvis övas vid praktiskt kassaarbete i samband med försäljning. Användning av dator för att texta skyltar är ett annat exempel. I samband med lagerarbete är det aktuellt att använda datorprogram för lagerkontroll och inventering av sortiment. Olika möjligheter till praktiskt arbete med datorer finns också inom estetiska området som bild, musik eller teater.

Datorkunskap är en valbar kurs inom yrkesträningen.

■ **Kurs:** Engelska

Kurskod: EN1190

Ämnets syfte

Engelska är modersmål i ett stort antal länder, förmedlar många viktiga kulturer och är dominerande kommunikationsspråk i världen. Att kunna tala och förstå engelska är viktigt på arbetsplatser, under resor och på fritiden. Ämnet engelska har därför en betydelsefull roll i den svenska skolan. Kunskap i engelska kan också bidra till delaktighet i ungdomskulturen.

Utbildningen i engelska syftar till att ge eleverna kunskaper och säkerhet så att de vill, vågar och kan använda språket. Utbildningen syftar också till att ge eleverna förmåga och lust att fortsätta att använda språket i vuxenlivet och att lära sig mer engelska.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i engelska sträva efter att eleven

- utvecklar sin förmåga att använda engelska för att kommunicera
- utvecklar förståelse av talad engelska i olika situationer och sammanhang
- utvecklar sin förmåga att använda hjälpmedel för att lära sig och förstå.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Det engelska språket finns i olika sammanhang i det svenska samhället. Eleverna möter idag engelska i tv, filmer, musik, via internet och datorspel och i kontakter med engelsktalande. I ämnet ingår att språkligt dra nytta av det rika och varierade utbud av engelska som ungdomar möter i olika sammanhang.

När eleven utvecklar sin förmåga att kommunicera på engelska sker det genom ett för eleven angeläget innehåll. När de egna språkkunskaperna inte räcker till behöver eleven kompensera detta genom att använda strategier som frågeord och kroppsspråk. En viktig utgångspunkt är elevernas sinsemellan varierande intressen och förutsättningar samt sätt att lära. Kommunikation på en anpassad språklig nivå och med ett innehåll som är meningsfullt för eleverna är också en självklar utgångspunkt.

Engelska är en valbar kurs inom yrkesträningen.

■ **Kurs:** Estetiskt skapande

Kurskod: ESKA1190

Ämnets syfte

Utbildningen i estetiskt skapande syftar till att stimulera elevernas kreativitet och vidareutveckla tidigare erfarenheter av att använda olika estetiska uttrycksformer. Ämnet bidrar därmed till att öva den sociala förmågan och att stärka självförtroendet. Ämnet syftar också till förståelse av kulturens och den skapande verksamhetens betydelse i ett vidare perspektiv, som exempelvis att väcka debatt och påverka. Ämnet syftar dessutom till fördjupning inom ett eller flera av områdena bild, dans, hantverk, musik eller teater.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i estetiskt skapande sträva efter att eleven

- utvecklar förmågan att använda olika estetiska uttrycksformer på egen hand och tillsammans med andra
- utvecklar förmågan att utnyttja estetiska uttrycksformer för kommunikation och påverkan
- får erfarenhet av samarbete mellan bild, dans, hantverk, musik och teater.

Skolan skall också i sin undervisning i estetiskt skapande sträva efter att eleven fördjupar sig inom något eller några av områdena bild, dans, hantverk, musik eller teater.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Att utforma och tillverka ting har alltid funnits som en naturlig och viktig del av människors vardag. De flesta hantverksyrken är också av gammalt ursprung och har på olika sätt spelat en betydelsefull roll i utvecklingen av kulturhistorien. Grottmålningar, byggnader, konst- och nyttoföremål, klädedräkt, teater, musik och litteratur vittnar också om tidigare generationers intresse för estetik och funktion.

Ämnet estetiskt skapande ger en introduktion till något eller några av dessa verksamhetsområden och utgör en plattform för det fortsatta arbetet inom de olika fördjupningarna bild, dans, hantverk, musik och teater. I det skapande arbetet har olika typer av estetisk verksamhet många beröringspunkter. Genom ett gränsöverskridande arbetsätt knyts olika estetiska inriktningar ihop, samtidigt som ämnet utgör en utgångspunkt för elevernas fortsatta studieinriktning.

Ämnet är valbart inom yrkesträningen och ger möjlighet till en eller flera fördjupningar.

Fördjupningen *Bild* ger en orientering om historiska och nutida uttryck inom olika konstarter. Eleverna ges tillfälle att använda och experimentera med olika tekniker, material och uttrycksformer såväl två- som tredimensionellt. Genom att analysera, tolka och använda bilden i kommunikativt syfte får eleverna möjlighet att se bildområdets olika funktioner i samhället.

Fördjupningen *Dans* ger en orientering om dansen som konststart och ger möjlighet till praktisk övning i dans från olika tider och miljöer. I fördjupningen ges tillfälle att pröva såväl bundna som fria rörelse- och dansformer och möjlighet att utveckla förmågan till uttryck och kommunikation. Fördjupningen ger även en inblick i gestaltning av musikdramatiska skeenden och omsättning av de musikaliska grundelementen i rörelse.

Fördjupningen *Hantverk* ger en orientering om hantverkets historia och hur olika tillverkningstekniker utvecklats genom tiderna. Olika tidsepoker med dess olika stilarter får sin belysning.

Fördjupningen ger möjlighet att pröva en eller flera hantverkstekniker inom exempelvis det textila området som sömnad, tovning, vävning, material- och garntekniker av olika slag, samt olika typer av textiltryck och färgning. Inom fördjupningen ges även tillfälle att arbeta med exempelvis olika trä- och metallbearbetningstekniker som snickeri, träskärning, svarvning, rundskulptur, näverslöjd, smide och emaljarbete. Olika typer av reparationsarbeten som exempelvis enklare möbelreovering kan också ingå. Fördjupningen ger även möjlighet att använda och experimentera med olika material inom såväl det textila området som trä- och metallområdena samt med andra material som exempelvis halm, rot och plast. Kännedom om olika materials beskaffenhet och användningsområden samt en orientering om hur val av material och metoder får ekonomiska konsekvenser är i detta sammanhang viktigt. Möjlighet att använda vanliga verktyg och utrustningar inom valt hantverk samt att utföra enklare underhåll på vanliga verktyg och maskiner ges också. Jämsides med övning i praktiskt hantverkskunnande ges eleverna tillfälle att utveckla sin estetiska medvetenhet, sitt kvalitetstänkande och att ta miljöhänsyn i verksamheten.

Fördjupningen ger möjlighet att lokalt anpassa verksamheten till ett konkret hantverk.

Fördjupningen *Musik* ger en orientering om förankringen i det musikaliska arvet men också i det moderna mångkulturella samhället. Möjlighet ges att pröva olika musikinstrument och använda sin röst i musikaliskt skapande och musicerande enskilt och i grupp.

Fördjupningen *Teater* ger en orientering om teaterns olika gestaltningsformer som dekor, kostym, mask, ljud och ljus. Eleverna ges till-

fälle att utveckla färdigheter i scenisk gestaltning och tillfälle att i samverkan mellan de olika estetiska uttrycksformerna delta i den skapande processen från idé till färdig föreställning.

■ **Kurs:** Estetisk verksamhet

Kurskod: ESV1190

Ämnets syfte

Ämnet syftar till att utveckla och stimulera elevernas skapande förmåga och lust att använda estetiska uttrycksmedel för att uttrycka tankar, känslor och handlingar. Dessutom syftar ämnet till att väcka intresse och förståelse för kultur och skapande verksamhet samt ge eleverna kunskap om möjligheter till fritidsintressen inom olika estetiska områden.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i estetisk verksamhet sträva efter att eleven

- utvecklar sin fantasi och lust att uttrycka sig genom eget skapande
- utvecklar sin förmåga att använda någon estetisk uttrycksform
- utvecklar sin förmåga att betrakta och tolka olika konstnärliga uttryck
- utvecklar sin förmåga att kommunicera med hjälp av olika estetiska uttrycksmedel
- utvecklar sin känsla för och förståelse av kulturella och estetiska värden och deras betydelse för individ och samhälle
- får erfarenhet av samhällets kulturella utbud och kännedom om fritidsverksamhet inom det estetiska området.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Människan har i alla tider och kulturer använt olika estetiska uttryck för att berätta om sin inre och yttre verklighet. Gångna generationers intresse för det sköna och funktionella finns bevarat som byggnader, konstföremål, musik och litteratur. Genom ämnet estetisk verksamhet får eleverna tillfälle till eget skapande och därmed möjlighet att uttrycka sig själva och förstå andra människors budskap förmedlat genom skapande.

Ämnet kan inriktas mot någon eller några olika estetiska uttrycksformer såsom bild och form, musik, dans och drama. Olika uttrycksformer kan också förenas. Ämnet gör eleverna uppmärksamma på estetiska värden i samhället. Genom att ta del av samhällets kulturella utbud skapas förutsättningar för en rik fritid.

Estetisk verksamhet är ett gemensamt ämne inom yrkesträningen.

■ **Kurs:** **Idrott och hälsa**

Kurskod: **IDH1190**

Ämnets syfte

Ämnet idrott och hälsa syftar till att utveckla elevernas kroppsuppfattning, motorik, kondition och styrka. Ämnet idrott och hälsa syftar även till att ge kunskaper om den egna livsstilens betydelse för hälsan. Ett grundläggande syfte med ämnet är att eleverna stimuleras att delta i olika aktiviteter och att utveckla samarbetsförmåga samt förståelse och respekt för andra människor. Genom egna upplevelser stimuleras elevernas lust till fysisk aktivitet. Ämnet syftar också till att utveckla kunskaper om och intresse för nya aktiviteter samt till att uppmuntra fysiska aktiviteter på fritiden.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i ämnet idrott och hälsa sträva efter att eleven

- utvecklar rörlighet, kondition och lust att röra sig
- utvecklar sin kunskap om betydelsen av fysisk aktivitet
- utvecklar sin kunskap om hälsa genom att förstå sambandet mellan hälsa och livsstil
- utvecklar goda kost- och hygienvanor
- utvecklar intresse för ett aktivt friluftsliv.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Ämnet idrott och hälsa har ett brett innehåll. Ämnets innehåll utformas så att alla, oavsett förutsättningar, skall kunna delta. I ämnet ingår förutom att öva motoriken, att bli medveten om den egna kroppen samt om livsstilens betydelse för hälsan. Med rörelseträning utvecklas kroppsuppfattningen, dvs. förmågan att behärska kroppen så att man medvetet kan utföra de rörelser man önskar. I ämnet ingår kunskaper om förutsättningarna för god hälsa, såsom hygien, kost, motion, ergonomi samt drogers och dopingpreparats inverkan på kroppen. Ett aktivt fysiskt liv bidrar till en positiv självbild och högre livskvalitet.

Ämnet ger möjlighet att stimulera till aktiviteter som har betydelse för hälsan och den egna livsstilen inför vuxenlivet. Genom samverkan med andra ämnen skapar ämnet idrott och hälsa intresse för att utveckla en aktiv fritid. Friluftsliv och naturupplevelser kan också bidra till ökad kunskap om natur och miljö.

Idrott och hälsa är ett gemensamt ämne inom yrkesträningen.

■ **Kurs:** **Matematik**

Kurskod: **MA1190**

Ämnets syfte

Studier i ämnet matematik syftar att utveckla tilltron till den egna förmågan att använda matematik i olika situationer i vardagslivet. Utbildningen syftar även till att utveckla elevernas möjlighet att uppleva den tillfredsställelse som ligger i att kunna förstå och lösa problem. Ett ytterligare syfte är att ge eleverna färdighet i att använda dator och begåvningshjälpmedel för att lösa problem i vardagen.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i ämnet matematik sträva efter att eleven

- utvecklar sin förmåga att förstå tal och siffrors innebörd
- utvecklar sin förmåga att utföra enklare räkneoperationer med olika hjälpmedel
- utvecklar sin förmåga att förstå tidsbegrepp
- utvecklar sin förmåga att förstå pengars värde och praktiskt kunna använda dem
- utvecklar sina kunskaper i att mäta, väga och jämföra storheter som volym, massa och längd.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Matematikämnet utgår från begreppen tal och rum. I ämnet ingår enklare räkneoperationer som kan utföras såväl praktiskt som teoretiskt och med stöd av olika hjälpmedel som exempelvis dator. Uppgifter kring vardagliga problem med anknytning till storheter som tid, längd, yta och massa är centrala i ämnet. Inom ämnet läggs tonvikten på förmågan att dra slutsatser och värdera resultat.

Matematikämnet kan anknytas till elevens boende, fritid och framtida vuxenliv samt bygga på och förankra tidigare vunna kunskaper. I detta ingår att öva förståelsen av pengar och pengars värde. Varierade arbetsformer med stark betoning på undersökande verksamhet gynnar förståelsen av matematiska begrepp och är därför karaktäristiskt för ämnet.

Matematik är ett gemensamt ämne inom yrkesträningen.

■ **Kurs:** **Mat och boende**

Kurskod: **MOBE1190**

Ämnets syfte

Ämnet syftar till att förbereda eleverna för ett bra vuxenliv vad gäller fritid och boende. Genom praktisk erfarenhet av matlagning, inredning, tvättning och städning samt av cafeteriaverksamhet kan eleverna utveckla tilltro till den egna förmågan. Andra syften är att stimulera eleverna till en meningsfull fritid genom studiebesök på olika fritidsaktiviteter samt att ge dem förutsättningar att utifrån egen förmåga planera sin vardagsekonomi.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i ämnet mat och boende sträva efter att eleven

- utvecklar färdighet i att tillaga enklare näringsriktiga måltider
- utvecklar kunskaper om vanliga livsmedel samt om inköp, hantering och förvaring av dessa
- utvecklar kunskap om hygien, såväl personlig som i samband med hushållsarbete
- utvecklar kunskap om tvättmärkning samt om tvätt- och städmetoder
- utvecklar kunskap om funktionell inredning i boendet
- får kännedom om olika fritidsaktiviteter i samhället
- utvecklar kunskap om pengars användning och värde.

Skolan skall också i sin undervisning i mat och boende sträva efter att eleven fördjupar sig i något eller några av områdena matlagning, inredning, tvättning och städning eller cafeteria.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Dagens levnadsförhållanden, livsstilsförhållanden samt intryck från utlandsresor och ökad invandring har förändrat våra matvanor och fritidsaktiviteter. Inköp och tillagning av måltider i form av snabbmat och färdigmat ökar. Ämnet ger en bakgrund till denna förändring genom att behandla traditioner och trender bakom olika maträtter.

Ämnet behandlar även olika typer av råvaror och livsmedel. Medvetenhet om matens betydelse för hälsan är väsentlig i ämnet. Också kunskap om hur råvaror odlas, livsmedel transporteras samt om hur detta påverkar miljön ingår. Personlig hygien och hygienkrav i sam-

band med matlagning och annat hushållsarbete är viktiga inslag i ämnet. Genom inköp av mat och hushållsartiklar blir eleverna mer medvetna om pengars värde.

I ämnet ingår kunskap om användning och skötsel av maskiner och utrustning som finns i hushållet. Ämnet behandlar tvättmärkning, klädvård samt olika tvätt- och rengöringsmedel och redskap som förekommer i ett hem. Ämnet ger kunskap i arbetsmiljöfrågor samt i ergonomi i samband med hushållsarbete.

I ämnet ingår orientering om verksamhet vid olika fritidsanläggningar i närområdet för att stimulera eleverna till en meningsfull fritid. Här kan samarbete med ämnet idrott och hälsa ske liksom med fritidsverksamhet i närområdet. I ämnet ingår undervisning i personlig ekonomi där samarbete med ämnet matematik är lämpligt. Ämnet mat och boende ger tillsammans med övriga ämnen en helhetssyn på vuxenlivet. Genom praktisk tillämpning enskilt eller i grupp och genom att utbildningen anpassas till elevernas olika förutsättningar kan självkänslan hos eleverna stärkas.

Ämnet ger möjlighet till en eller flera fördjupningar.

Fördjupning *Matlagning* ger fördjupade kunskaper i olika typer av matlagning. I fördjupningen ingår även bakning av bröd, kakor och vetebröd. Möjlighet till storköksmatlagning kan också erbjudas. I samband med storkök ges kunskap om rengöringsmetoder samt hygienkrav.

Fördjupning *Twättning och städning* ger fördjupade kunskaper om professionell städutrustning och om rengöringsmedel samt färdighet i att utföra enklare lokalvård i olika typer av lokaler. Fördjupningen ger också kunskap om skyddsutrustning samt olika säkerhets- och miljörisiker.

Fördjupning *Inredning, blommor och dekorationer* ger kunskaper om funktionella möbler och textilier i ett hem samt om priser och kvaliteter. Fördjupningen ger också kunskaper om inköp och skötsel av krukväxter samt i att arrangera färska och torkade växter utifrån olika årstider och traditioner.

Fördjupningen *Cafeteria* ger kunskaper i förekommande arbetsuppgifter i en cafeteria. Förståelse av att uppträda serviceinriktat är centralt liksom beställningar, inköp och betalning. Utbildning i personlig hygien och livsmedelshantering ingår också.

■ **Kurs:** Natur och miljö

Kurskod: NAMJ1190

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet natur och miljö syftar till att utveckla elevernas förmåga att på naturvetenskaplig grund ta ställning till miljö- och resursfrågor samt till den egna livsföringen. Genom experiment och egna undersökningar stimuleras elevernas förståelse av det ekologiska samspelet i naturen.

Ämnet syftar även till att öka intresset för naturen och att bidra till en aktiv fritid. Ämnet syftar dessutom till att stimulera intresse för arbete i skog, trädgård, med husdjur och med fastighetsskötsel.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i natur och miljö sträva efter att eleven

- utvecklar sin förmåga att förstå ekologiska sammanhang
- utvecklar kunskap om människans roll i det ekologiska samspelet
- utvecklar kunskap i kretsloppstänkande för att därigenom minska samhällets miljöbelastning
- utvecklar sin kunskap om namn på växter och djur
- utvecklar kunskap om allemansrätten och stimuleras till en aktiv fritid.

Skolan skall också i sin undervisning i natur och miljö sträva efter att eleven fördjupar sig inom något eller några av områdena djur, fastighetsskötsel, naturkunskap, skog eller trädgård.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Dagens samhälle är i hög grad baserat på naturvetenskap och teknik. Därför har alla människor behov av kunskaper om natur och miljö för att förstå och ta ställning i energi-, miljö- och resursfrågor. Samtidigt ger naturvetenskapens snabba utveckling upphov till nya frågeställningar inte minst av etisk karaktär.

Ämnet Natur och miljö är till sin karaktär laborativt och undersökande. Eleverna kan genom egna observationer, experiment och fältundersökningar dra slutsatser om naturens mångfald och tillägna sig kunskaper om de ekologiska sammanhangen. Ämnet natur och miljö kan bli en källa till upplevelser och bidra till att göra eleverna medvetna om naturens sårbarhet och vikten av att rätt vårda miljön. Ämnet omfattar även kunskap om källsortering och sophantering.

Kunskap om underhåll av utrustning samt om arbetsmiljö både

vad gäller säkerhet och ergonomi ingår i ämnet.

Ämnet är valbart inom yrkesträningen och ger möjlighet till en eller flera fördjupningar.

Fördjupningen *Djur* ger genom praktiskt arbete kunskaper om djur och deras skötsel, utfodring, pälsvård och sjukvård. I fördjupningen ingår också teoretiska delar som näringslära och kunskap om djurens byggnad, funktioner, behov och fortplantning. Teori och praktik vävs samman till en helhet där förståelse av djurs behov och beteenden står i centrum.

Fördjupningen *Naturkunskap* ger kunskaper om vilda växter och djur och deras betydelse i naturens kretslopp. Också olika naturtyper och klimat och deras ekologiska samband ingår. Genom egna observationer och fältundersökningar kan eleverna fördjupa sina kunskaper om djurs och växters byggnad, funktion, behov och fortplantning. Därmed bidrar fördjupningen till att utveckla ett aktivt naturintresse som en fritidsaktivitet i vuxenlivet.

Fördjupningen *Fastighetsskötsel* ger kunskaper om arbetsuppgifter inom fastighetsskötsel, samt lagerarbete både inom- och utomhus. Fördjupningen ger färdigheter i skötsel av grönytor, rabatter m.m. Eleverna får kännedom om och tränar färdigheter i att använda maskiner och övrig utrustning som förekommer inom fördjupningen. Fördjupningen skall även ge kunskaper om sophantering samt miljö- och säkerhetsfrågor av betydelse för fastighetsskötsel. Utbildningen i förråds- och lagerarbete är lämplig att anknyta till ämnet datorkunskap, eftersom sådant arbete idag oftast är datoriserat. Möjlighet till truckförarutbildning kan också erbjudas.

Fördjupningen *Skog* ger kunskaper om enkel skogsvård som att utföra röjning och gallring manuellt. Fördjupningen ger även kunskap om våra inhemska träd. Möjlighet finns att anknyta till kursen Røjmotorsåg på naturbruksprogrammet.

Fördjupningen *Trädgård* ger kunskaper om skötsel av trädgårdar och parkanläggningar. Fördjupningen skall ge grundläggande kunskaper om odling i växthus och på friland samt ge kunskaper om skötsel av växter inomhus. I fördjupningen ingår viss utbildning om ekologisk odling, olika kulturers krav på jord, vatten och näring samt kunskap om vanliga sjukdomar, skadedjur och bekämpningsmedel. I fördjupningen ingår även utbildning om mark, växter, klimat och teknik samt om metoder och redskap.

■ **Kurs:** Samhällsorientering

Kurskod: SHOR1190

Ämnets syfte

Ämnet syftar till att öka elevernas förmåga att förstå samhällsfrågor och miljöfrågor av idag och i ett historiskt perspektiv. Demokrati och demokratiska värderingar ligger som grund i utbildningen. Ett syfte är att eleverna genom ämnet stimuleras till att ta del av olika nyhetsmedia. Ämnet syftar till att ge eleverna ökade förutsättningar att aktivt delta i samhällslivet samt bidrar med kunskaper som förbereder dem för ett självständigt vuxenliv. Kunskaper om människors olika förutsättningar och levnadsvillkor i andra länder och samhällssystem förmedlas i ämnet. Dessa kunskaper syftar till att eleverna skall känna respekt för alla människors lika värde.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i ämnet samhällsorientering sträva efter att eleven

- utvecklar förståelse av demokratiska värden och principer
- utvecklar sin förmåga att ta del av nyhetsmedia
- utvecklar sina kunskaper i svensk historia
- utvecklar förståelse för alla människors lika värde
- utvecklar kunskap om de mänskliga rättigheterna samt kunskap i frågor som rör relationen mellan könen, samlevnad och konfliktlösning
- utvecklar kunskap om hur eget handlande påverkar natur och miljö
- utvecklar kunskap om närsamhället och arbetsplatser
- utvecklar sin kunskap att använda samhällets tjänster och service.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Det svenska samhället bygger på demokratiska principer och värderingar. Ämnet samhällsorientering har därför ett ansvar att ta upp och diskutera vad demokrati innebär även ur ett historiskt perspektiv. Att fundera över hur man själv kan vara med och påverka ingår i kunskapsområdet. Ämnet ger möjligheter att praktiskt öva ett demokratiskt arbetssätt genom att läraren och eleverna tillsammans väljer arbetsområden. Egna och andras värderingar och deras konsekvenser för människors lika värde samt kunskap i att handskas med konflikter behandlas inom ämnet. Också frågor om sex och samlevnad hör hit. Ämnet bidrar till att öka förståelsen av hur samhällsutvecklingen

har påverkat natur och miljö.

I ämnet samhällsorientering ingår att öka elevernas kännedom om arbetsliv och sociala förhållanden. Också praktisk erfarenhet av samhällets institutioner och kommunikationer samt av arbetsplatser ingår i ämnet. På så sätt förbereds eleverna för ett framtida vuxenliv.

Samhällsorientering är ett gemensamt ämne inom yrkesträningen.

■ **Kurs:** Svenska

Kurskod: SV1190

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet svenska syftar till att utveckla förmågan att tala, lyssna, se, läsa och skriva. Att kunna kommunicera med andra är viktigt för att utvecklas känslomässigt, socialt, kulturellt och intellektuellt. Att kunna samspela med sin omgivning är grunden för delaktighet i kamratskap och samhällsliv. Ämnet syftar därför till att utveckla förmågan att kommunicera på olika sätt. Ämnet bidrar till att eleverna lär känna sig själva och sin kultur. På det sättet kan identiteten och självbilden utvecklas och förståelsen för andra fördjupas.

Språket är av grundläggande betydelse för lärandet och en väg till kunskap. Genom att läsa och skriva tillägnar sig eleverna nya begrepp och lär sig se sammanhang. I samverkan med andra ämnen utvecklas elevernas språk så att det blir en grund för ett livslångt lärande. Svenskämnet syftar till att utveckla kreativitet och lust att lära.

Ytterligare ett syfte är att utveckla förmågan att använda ny teknik för att kommunicera och hämta information.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning sträva efter att eleven

- utvecklar sin fantasi och lust att lära genom att lyssna på och läsa litteratur
- utvecklar sin lust och förmåga att skapa med hjälp av språket
- utvecklar språklig säkerhet och vill, vågar och kan uttrycka sig i olika sammanhang
- fördjupar sin förmåga att uttrycka tankar och idéer
- utvecklar sin förmåga att läsa, förstå och uppleva texter, samt att söka efter meningsfull läsning
- utvecklar sin förmåga att förstå kulturell mångfald genom att möta litteratur från Sverige och andra delar av världen
- utvecklar sin förmåga att skriva läsligt för hand och att använda datorn som hjälpmedel
- utvecklar sin förmåga att utnyttja olika möjligheter för att hämta information och att kritiskt granska olika källor och budskap
- utvecklar sin förmåga att förstå sammanhang och tillämpa sina kunskaper inom ämnen och områden som är aktuella för den valda studieinriktningen och som är viktiga i vuxen- och arbetsliv
- utvecklar lust till att ta aktiv del i samhällets kulturutbud.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Svenska är ett kommunikationsämne där eleverna bereds möjlighet att kommunicera på olika sätt. Språk och litteratur är ämnets huvudsakliga innehåll.

Språket utvecklas i ett socialt samspel med andra. När eleverna använder sitt språk i för dem meningsfulla vardagliga sammanhang kan de utveckla sin språkliga förmåga. Elevernas tidigare erfarenheter är en viktig utgångspunkt för språkarbetet. Tecken som stöd till tal liksom bild, musik och teater kan vara till hjälp och stimulans för att utveckla språket. Elever med bristande kunskaper i svenska måste lära sig språket under andra förutsättningar än vad som gäller för elever som behärskar svenska språket väl. Ämnet kan därför anpassas också till deras behov.

Alla ämnen har ansvar för att språkutveckling sker, men huvudansvaret ryms inom ämnet svenska. Den valda studieriktningen är en utgångspunkt i ämnet. Härigenom skapas helhet i utbildningen och förberedelse för vuxen- och arbetsliv.

Språk och kultur är förenade med varandra. I språket finns ett lands historia och kulturella identitet. I mötet med litteratur, film och drama skapas kunskaper om barns, kvinnors och mäns livsvillkor under olika tider och i olika delar av världen. Litteraturen ger möjlighet att få en fördjupad kunskap om den egna livssituationen.

En del av ämnet är att tillägna sig och bearbeta texter av olika slag. I textbegreppet ingår inte bara skrivna och talade texter utan även exempelvis bilder, video och film. I arbetet med texter får eleverna möta olika åsikter och värderingar. Ämnet ger möjlighet att utbyta tankar och idéer och att utveckla förmågan att ta ställning till företeelser i omvärlden. Ämnet svenska bidrar till att vidga omvärldsuppfattningen och fördjupa förståelsen för andra människor med olika kulturell bakgrund. Även förmågan till inlevelse i det annorlunda kan utvecklas. Ämnet erbjuder möjlighet till samverkan med de flesta andra ämnen. Att träna förståelse av enkla arbetsbeskrivningar är lika naturligt som att anknyta till estetiska verksamheter. Litteraturen är också ett hjälpmedel för att forma motbilder till exempelvis rasism och andra odemokratiska förhållningssätt. En uppgift för ämnet är att uppmuntra till läsning så att eleverna gärna och på egen hand söker sig till litteraturen för kunskap och glädje.

Svenska är ett gemensamt ämne inom yrkesträningen.

Betyg och bedömning

I gymnasiesärskoleförordningen (7 kap. 1 §) sägs att betyg skall sättas på varje avslutad kurs. Betyg skall dock inte sättas på verksamhetsutbildning. De betyg som skall användas är Godkänd (G) och Väl godkänd (VG). För den elev som inte uppnår betyget Godkänd utfärdas ett intyg om att eleven har deltagit i kursen.

Detta innebär att även kurserna i yrkesträningen för närvarande (2001) skall betygsättas. Skolverket som skall fastställa betygskriterier, har bedömt att det för yrkesträningens del är tillräckligt med följande generella betygskriterier som skall tillämpas på samtliga tio nationella kurser. (SKOLFS 2001:25)

Betygskriterier för betyget Godkänd: Eleven deltar i de arbetsuppgifter som anges i kursplanen och genomför med handledning enkla arbetsuppgifter i vanliga situationer.

Betygskriterier för betyget Väl godkänd: Eleven genomför enkla arbetsuppgifter samt prövar och tar ställning till olika handlingsalternativ.

För kurserna på de nationella programmen har Skolverket fastställt betygskriterier för varje kurs. För lokala kurser skall styrelsen för utbildningen fastställa betygskriterier. Om en elev har läst en kurs enligt gymnasieskolans kursplan skall gymnasieskolans betygskriterier tillämpas.

Kursregister

Förteckning över alla kurser för nationella och specialutformade program i gymnasiesärskolan i bokstavsordning.

KURSNAMN	KURSKOD	ÄMNESNAMN
Administrativ service	ADM1150	Administration
Arbetsmiljö och säkerhet	ARL1150	Arbetsliv
Barn och ungdom	OMV1150	Omvårdnad
Basmaskin körning	NABT1150	Naturbruksteknik
Bild och form fördjupningskurs	BF1151	Bild och form
Bild och form grundkurs	BF1150	Bild och form
Blommor och dekorationer	SERK1150	Serveringskunskap
Boende	HKK1150	Hem- och konsumentkunskap
Bransch- och produktkunskap A	HNDL1150	Handel
Bransch- och produktkunskap B	HNDL1151	Handel
Chassikomponenter	FOR1150	Fordonsteknik
CNC-teknik grundkurs	VER1150	Verkstadsteknik
Dans	DNS1150	Dans
Datorkunskap	DAA1150	Datoranvändning
Djur	DJR1150	Djurkunskap
Engelska A	EN1150	Engelska
Engelska B	EN1151	Engelska
Estetisk orientering	EOS1150	Estetik och skapande
Estetisk verksamhet	ESV1150	Estetisk verksamhet
Expo	EXPO1150	Expo
Fastighetsskötsel	FATE1150	Fastighetsteknik
Fordon och samhälle	TRTE1150	Transportteknik
Fordonsteknik grundkurs	FOR1151	Fordonsteknik
Fordonsvård och service	FOR1152	Fordonsteknik
Fotografisk bild	FOF1150	Foto och film
Fritid	IOS1150	Individ och samhälle
Försäljning och service	HNDL1152	Handel
Grafisk kommunikation	GKO1150	Grafisk kommunikation
Hantverksorientering	HVK1150	Hantverkskunskap
Hantverksteknik A	HVK1151	Hantverkskunskap
Hantverksteknik B	HVK1152	Hantverkskunskap
Hotell	HOK1150	Hotellkunskap
Hydrauliska bromsar	FOR1153	Fordonsteknik
Idrott och hälsa	IDH1150	Idrott och hälsa
Information och layout	ADM1151	Administration

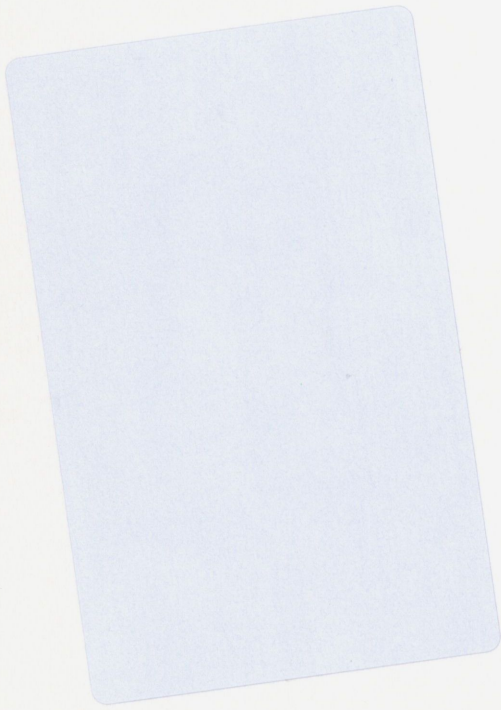
KURSNAMN	KURSKOD	ÄMNESNAMN
Instrument/sång	MU1150	Musik
Kommunikation och samspel	IOS1151	Individ och samhälle
Komponent- och möbeltillverkning	TRÅ1150	Träteknik
Kultur- och stilhistoria	HVK1153	Hantverkskunskap
Kulturhistoria och nutida konst	KUH1150	Kulturhistoria
Ljudmedier	LJUM1150	Ljudmedier
Lokalvård	HOK1151	Hotellkunskap
Matematik A	MA1150	Matematik
Matematik B	MA1151	Matematik
Materialkunskap	HVK1154	Hantverkskunskap
Matlagning fördjupning	MAKU1151	Matlagningskunskap
Matlagning grundkurs	MAKU1150	Matlagningskunskap
Medieproduktion	MPR1150	Medieproduktion
Medier	MDK1150	Mediekommunikation
Modersmål	ML1150	Modersmål
Multimedia	MUM1150	Multimedia
Mättnings- och ritningslära	VER1151	Verkstadsteknik
Natur och miljö	NAM1150	Natur- och miljökunskap
Naturbruksteknikens grunder	NABT1151	Naturbruksteknik
Naturkunskap	NK1150	Naturkunskap
Näthandel	HNDL1153	Handel
Odling	ODL1150	Odling
Ottomotor	FOR1154	Fordonsteknik
Plåtbearbetning	VER1152	Verkstadsteknik
Praktisk marknadsföring	HNDL1154	Handel
Projekt och företagande	ARL1151	Arbetsliv
Religionskunskap	RE1150	Religionskunskap
Ridning och körning	RID1150	Rid- och körkunskap
Rörlig bild	FOF1151	Foto och film
Samhällskunskap	SH1150	Samhällskunskap
Servering	SERK1151	Serveringskunskap
Service inom vård och omsorg	OMV1151	Omvårdnad
Skog	SKOG1150	Skoglig produktion
Skärande bearbetning	VER1153	Verkstadsteknik
Småskalig transportteknik	NABT1152	Naturbruksteknik
Svenska	SV1150	Svenska
Svenska som andraspråk	SVA1150	Svenska som andraspråk
Svetsteknik grundkurs	VER1154	Verkstadsteknik
Teater	TEA1150	Teater
Trafikantkunskap	TRTE1151	Transportteknik
Truck	TRTE1152	Transportteknik
Tryckteknik	TRYK1150	Tryckteknik
Träbearbetning A	TRÅ1151	Träteknik
Träbearbetning B	TRÅ1152	Träteknik
Trädgård	TDG1150	Trädgårdsanläggning
Träteknik grundkurs	TRÅ1153	Träteknik
Turism	HOK1152	Hotellkunskap
Underhållsteknik	VER1155	Verkstadsteknik
Verkstadsteknik grundkurs	VER1156	Verkstadsteknik

Ämnesregister

Förteckning över alla ämnen i nationella och specialutformade program i gymnasiesärskolan i bokstavsordning.

ÄMNESNAMN	KURSNAMN	KURSKOD
Administration	Administrativ service	ADM1150
	Information och layout	ADM1151
Arbetsliv	Arbetsmiljö och säkerhet	ARL1150
	Projekt och företagande	ARL1151
Bild och form	Bild och form fördjupningskurs	BF1151
	Bild och form grundkurs	BF1150
Dans	Dans	DNS1150
Datoranvändning	Datorkunskap	DAA1150
Djurkunskap	Djur	DJR1150
Engelska	Engelska A	EN1150
	Engelska B	EN1151
Estetik och skapande	Estetisk orientering	EOS1150
Estetisk verksamhet	Estetisk verksamhet	ESV1150
Expo	Expo	EXPO1150
Fastighetsteknik	Fastighetsskötsel	FATE1150
Fordonsteknik	Chassikomponenter	FOR1150
	Fordonsteknik grundkurs	FOR1151
	Fordonsvård och service	FOR1152
	Hydrauliska bromsar	FOR1153
	Ottomotorn	FOR1154
Foto och film	Fotografisk bild	FOF1150
	Rörlig bild	FOF1151
Grafisk kommunikation	Grafisk kommunikation	GKO1150
Handel	Bransch- och produktkunskap A	HNDL1150
	Bransch- och produktkunskap B	HNDL1151
	Försäljning och service	HNDL1152
	Näthandel	HNDL1153
	Praktisk marknadsföring	HNDL1154
Hantverkskunskap	Hantverksorientering	HVK1150
	Hantverksteknik A	HVK1151
	Hantverksteknik B	HVK1152
	Kultur- och stilhistoria	HVK1153
	Materialkunskap	HVK1154
Hem- och konsumentkunskap	Boende	HKK1150
Hotellkunskap	Hotell	HOK1150
	Lokalvård	HOK1151

ÄMNESNAMN	KURSNAMN	KURSKOD
	Turism	HOK1152
Idrott och hälsa	Idrott och hälsa	IDH1150
Individ och samhälle	Fritid	IOS1150
	Kommunikation och samspel	IOS1151
Kulturhistoria	Kulturhistoria och nutida konst	KUH1150
Ljudmedier	Ljudmedier	LJUM1150
Matematik	Matematik A	MA1150
	Matematik B	MA1151
Matlagningskunskap	Matlagning grundkurs	MAKU1150
	Matlagning fördjupning	MAKU1151
Mediekommunikation	Medier	MDK1150
Medieproduktion	Medieproduktion	MPR1150
Modersmål	Modersmål	ML1150
Multimedia	Multimedia	MUM1150
Musik	Instrument/sång	MU1150
Natur- och miljökunskap	Natur och miljö	NAM1150
Naturbruksteknik	Basmaskin körning	NABT1150
	Naturbruksteknikens grunder	NABT1151
	Småskalig transportteknik	NABT1152
Naturkunskap	Naturkunskap	NK1150
Odling	Odling	ODL1150
Omvårdnad	Barn och ungdom	OMV1150
	Service inom vård och omsorg	OMV1151
Religionskunskap	Religionskunskap	RE1150
Rid- och körkunskap	Ridning och körning	RID1150
Samhällskunskap	Samhällskunskap	SH1150
Serveringskunskap	Blommor och dekorationer	SERK1150
	Servering	SERK1151
Skoglig produktion	Skog	SKOG1150
Svenska	Svenska	SV1150
Svenska som andraspråk	Svenska som andraspråk	SVA1150
Teater	Teater	TEA1150
Transportteknik	Fordon och samhälle	TRTE1150
	Trafikantkunskap	TRTE1151
	Truck	TRTE1152
Tryckteknik	Tryckteknik	TRYK1150
Trädgårdsanläggning	Trädgård	TDC1150
Träteknik	Komponent- och möbeltillverkning	TRÄ1150
	Träbearbetning A	TRÄ1151
	Träbearbetning B	TRÄ1152
	Träteknik grundkurs	TRÄ1153
Verkstadsteknik	CNC-teknik grundkurs	VER1150
	Mättnings- och ritningslära	VER1151
	Plåtbearbetning	VER1152
	Skärande bearbetning	VER1153
	Svetsteknik grundkurs	VER1154
	Underhållsteknik	VER1155
	Verkstadsteknik grundkurs	VER1156

Gymnasiesärskolans individuella program 2002:02

Programhäftet innehåller följande

- Kursplaner och kommentarer för individuella program
- Kurs- och ämnesregister för nationella och specialutformade program

FRITZES
OFFENTLIGA
PUBLIKATIONER

POSTADRESS 106 47 STOCKHOLM
FAX 08-690 9191, TELEFON 08-690 9190
E-POST order.fritzes@liber.se
INTERNET www.fritzes.se
ISBN 91-38-31858-X

